

Week 24 - Vrouwenlogement Te Huis, Prinsengracht 439

Op 7 april 1856 opende de *Vereeniging ter Verbreiding der Waarheid* in de Bethaniëndwarsstraat 9 een logement voor vrouwelijke personen onder de naam Te Huis. De Verbreiding deed zijn uiterste best het onderscheid duidelijk te maken tussen het in 1851 opgerichte Doorgangshuis voor “boetvaardige gevallen meisjes” en dit Te Huis voor “eerbare meisjes en vrouwen die op zoek waren naar werk en beschermd moesten worden tegen kwaadwillende heren en hoerenmadammen”. De opzet was uitdrukkelijk het verlenen van tijdelijk onderdak, tot de betrekking gevonden was. Christelijke filantropie, dat was waar de regenten zich in de tweede helft van de negentiende eeuw mee bezig hielden. Allereerst zorgen maar daarnaast onvermijdelijk evangelisatie.

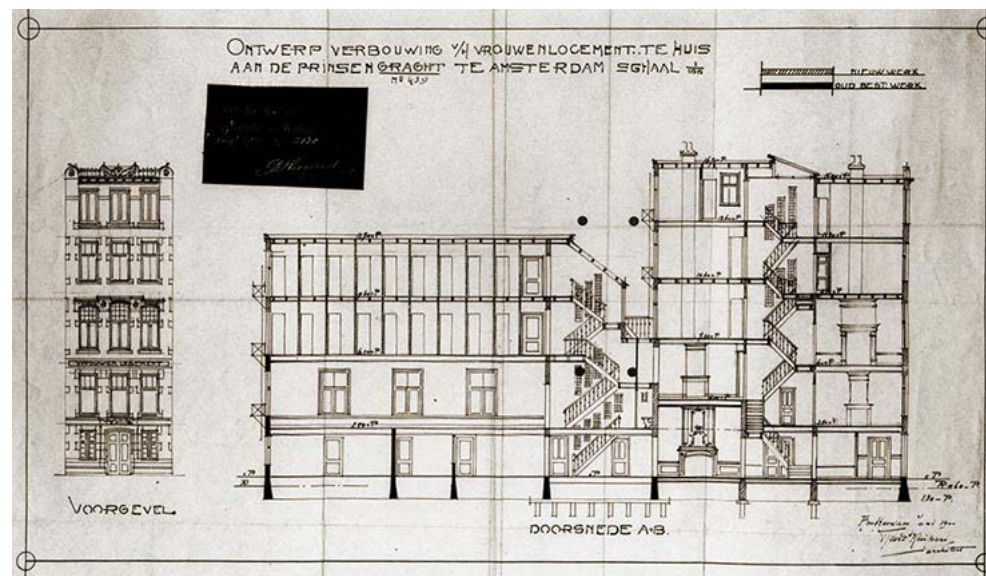
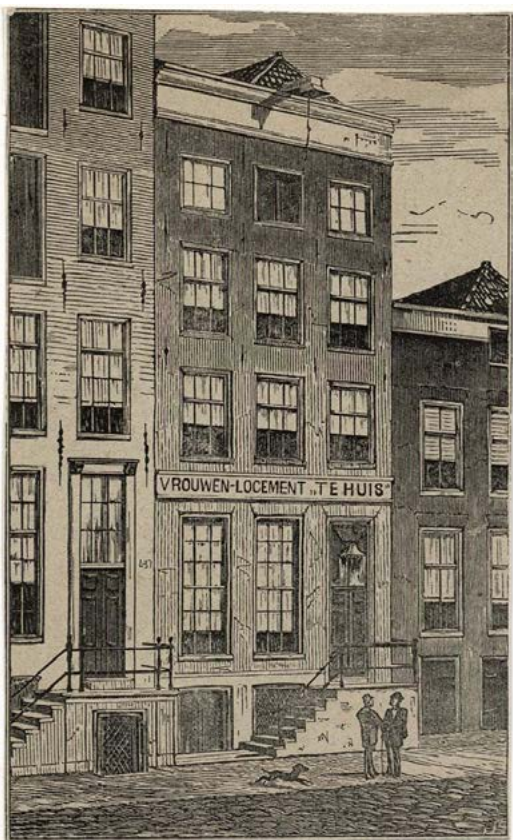
Het brein achter De Verbreiding was Theodorus Matthijs Looman, godsdienstonderwijzer en zoon van een eenvoudige diamantslijpersknecht. Als huisonderwijzer van diens kinderen kwam Looman in contact met Isaac Da Costa en diens Réveil-beweging. Da Costa stimuleerde Looman het examen voor godsdienstonderwijzer af te leggen en al doende kwam Looman in 1844 in dienst van de *‘Vereeniging ter verspreiding van godsdienstige kennis en ter bevordering van godsvrucht, door bezoek en bijbellezing’*. In die functie bezocht Looman maandelijks 70 gezinnen in de achterbuurten van Amsterdam. Daar zag hij hoe armoede mensen in de afgrond kon sleuren. Looman was het die met succes de vele bestaande protestants-christelijke evangelisatiebewegingen samenbracht in de Vereeniging ter Verbreiding der Waarheid. Op haar beurt zocht Te Huis weer contact met gelijkgezinde verenigingen in het buitenland, zoals de *‘Union Internationale des amies de la jeune fille’*.

De aanleiding tot oprichting van dit opvanghuis lag in een schrijnend praktijkgeval waarbij een Française het beproeven van haar geluk in Amsterdam in 1855 met de dood moest bekopen. De Verbreiding, met

dit verhaal geconfronteerd, stelde een circulaire op om tot de oprichting van zo'n opvanghuis te komen. Zo snel als zulk particulier initiatief toen kon werken, opende goed drie maanden later het bedoelde huis op 7 april 1856 haar deuren.

De leiding van Te Huis lag in het begin in handen van het echtpaar H. J. Dibbetz. Het logement telde 12 bedden waarvan het eerste jaar al door 107 personen gebruik gemaakt was. Het logement was niet gratis; de logees hadden in diezelfde periode tezamen f 623,- betaald. Zo orthodox christelijk als de initiatiefnemers waren, zo makkelijk namen zij ook andere geloofsrichtingen als logé op, daar

onder joodse meisjes en zelfs een mohammedaanse. Het huis was zeer eenvoudig en dat was ook de buurt waarin het stond. In 1871 achtte het bestuur de tijd rijp om een betere buurt op te zoeken en werd Prinsengracht 439 gekocht. Dat was een zeer diep pand met daarachter nog een inpandig huis 441, waardoor nagenoeg de hele diepte van het perceel (37m) bebouwd was en dus volop ruimte bood. Naast het perceel voerde een later dichtgemaakte gang naar het inpandige huis. Behalve vrouwen en meisjes, die op zoek waren naar

een betrekking in Amsterdam, ontwikkelde Te Huis zich in navolging van l'Oeuvre de la Gare en The Travelers Aid Society tot opvanghuis van alle alleen-reizende vrouwen en meisjes. Als men zich minimaal twee dagen voor vertrek aanmeldde, kreeg men een briefkaart met aanwijzingen retour en werd de dame van het station opgehaald en met de bagage naar de Prinsengracht gebracht. Daar kreeg zij een alleszins redelijk geprijsd logies aangeboden. Te Huis genoot de recommandatie van de *Nederlandsche Vrouwenbond tot verhooging van het zedelijk bewustzijn*. Zo melden ons ingezonden mededelingen in diverse kranten van 1896. De nieuwe directeur van Te Huis, M. J. Monfrooy timmerde flink aan de weg om de verhoogde capaciteit ook te benutten. Inderdaad lijken gemiddeld 500 passanten per jaar niet veel.

Boven: Architectentekening (Tjeerd Kuipers) voor de nieuwbouw van Te Huis.

Links: Het oude pand Prinsengracht 439 diende van 1871 tot 1900 als vrouwenlogement Te Huis.

Door een ruime schenking van Mr. Pieter van Eeghen (1844-1907) kon De Verbreiding een nieuw gebouw op het perceel zetten. De extra ruimte vond men in de hoogte; het perceel was immers al volledig bebouwd. De nieuwbouw gold als een ‘verbouwing’ maar de architectentekening maakt duidelijk dat alleen enkele fundamente en de benedenverdieping van het in pandige huis bleven bestaan. De gang naast het perceel werd opgeheven en bebouwd. Architect was Tjeerd Egberts Kuipers, die al menig gereformeerd gebouw en kerk op zijn naam had staan. Kuipers was overigens een broer van Foeke Kuipers die gebouw Industria op de Dam zou bouwen. Het

Boven: Het bestuur van Te Huis in een onbekend jaar.

Rechts: De achterzijde van Te Huis met een trap naar de tuin.

Hoog bezoek

Koningin-Moeder Emma bezocht in 1913 tijdens haar meerdaags verblijf in Amsterdam op 12 september het vrouwenlogement Te Huis op Prinsengracht 439. Komende van een ander vrouwenlogeement, Koningin Wilhelmina op de Keizersgracht 569, arriveerde zij rond de middag bij Te Huis, waar haar een boeketje werd aangeboden door Hermientje, de dochter van penningmeester Manger. De koningin maakte een rondgang door het gebouw en nam de tuin in ogenschouw, waarvoor zij een financiële bijdrage had geleverd. Ook sprak zij met enkele logees waaronder de Surinaamse mej. Reeberg, die in Te Huis woonde tijdens haar opleiding tot vroedvrouw in haar geboorteland.

Bij haar vertrek zongen logees en personeelsleden de koningin toe "Dat 's Heren zegen op u daal". Van de Prinsengracht vertrok ko-

ningin Emma naar het Stedelijk Museum voor een bezoek. Over deze bezoeken berichtten wij eerder in september 2013, in de rubriek 'Honderd jaar geleden'.

In 2014, [week 51](#), kwamen we De Verbreiding ook al eens tegen. Onder nieuwe naam bestaat de vereniging en het verenigingsgebouw in de Elandsstraat nog steeds.

Als u meer over ontstaan en praktijk van De Verbreiding wilt lezen staat nog een PDF ter beschikking. Het betreft [hoofdstuk 2](#) van het boek *Christelijke Vaderlanders* van Annemarie Houkes.

Deze aflevering kwam tot stand dankzij bijdragen van Roelof Weide, Maaïke de Graaf en Anneke Huijser.

huis werd net zo hoog als de naastgelegen Hulpbank van Lening Nr.6, een volwaardig 5-verdiepingenpand. Het achterhuis kreeg vier verdiepingen. Ook kocht de vereniging in 1907 grond van naburige percelen en legde daarop een tuin aan. Op 12 september 1913 ver­eerde koningin Emma het Te Huis met een bezoek, juist om die tuin te bezichtigen die mede door haar financiële steun aangelegd was (zie pag. 140).

In 1901, ter gelegenheid van de heropening van Te Huis, stond in het Nieuws van den Dag te lezen dat in het voorhuis kamers voor 17 dames zijn die er tussen de f 1,- en f 1,50 per dag (volledig pension) voor willen en kunnen betalen. Er is op de verdieping (met de erker)

een conversatiezaal en een eetzaal. In het achterhuis zijn 30 eenvoudiger kamers met eveneens volpension voor een bedrag tussen f 0,50 en f 0,75 per dag. In het jaarverslag over het boekjaar 1928 zijn nog meer cijfers te vinden. Er logeren in dat jaar 1112 vrouwen in Te Huis, waarvan 544 uit het buitenland. Aan logeergeld komt er f 15.000,- binnen en aan giften f 870. Desondanks sluit men het jaar af met een tekort van f 78,-. Het trouwste bestuurslid is dan mej. M. C. van Eeghen, die al 30 jaar lid is. De voorzitter en de penning­meester liepen ‘pas’ 28 jaar mee; dat jaar moest door overlijden een der bestuursleden vervangen worden.

Ook christelijke filantropie kent grenzen; op 1 december 1932, midden in de crisis, werd Te Huis gesloten. Vandaag zijn er op Prinsengracht 439 appartementen in het huis ondergebracht.

Links:

Ook al is Prinsengracht 439 nu een appartementencomplex, de voormalige bestemming mag getoond worden.

Rechts:

Het gebouw en de burens in hun huidige staat.

